

Раїса Плотникова

Афганський кут крилатої Серафими

I

Літак не летів, а борсався у повітрі безпорадним залізним метеликом. Він, то провалювався у бездонну прірву, примушуючи пасажирів дружно видихнути «ах», то здригався, неначе врізався у гранітну скелю. За ілюмінатором неоковирна сиза маса, збиваючись до купи, нічого доброго не обіцяла. Люди пригнічено мовчали. Хтось хапався за груди, хтось — за голову, чиїсь руки прикипіли до поручнів, були вже й такі, що тримали пакети біля рота.

— Я так боялась обстрілу, — порушила мовчання огрядна білявка, заговоривши так, ніби зверталася до самої себе. — Та тут і без обстрілу — жах якийсь!

Її трохи веснянкувате обличчя вкрилося великими краплями поту, які, змішуючись із тихими сльозами, розповзалися по щоках синьо-чорними смугами чудернацького татуювання.

Серафима Гай, покопирсавшись у своїй невеличкій валізі дістала звідти бинт і відірвала

чималенький шмат.

— Витріть обличчя, — простягнула руку до білявки.

Вони сиділи поруч.

— У мене, мабуть, жахливий вигляд? —
Стурбовано запитала та.

— Нічого, ми тут не на подіумі.

— А ви тільки зблідли. Я завжди заздрила жінкам, які мають темні брови і вії.

Жінка ніяково кліпнула червоними очима в обрамленні безколірних, ледь помітних, волосинок. Ще щось сказала. Та Серафима вже не слухала. Вона зав'язала у міцний вузол своє густе рівне волосся, встигла мотнути, так званим, хвостом, і схопила пакет, відчуваючи що її зараз знудить. Ще мить — і їй вже ніхто не буде заздрити. Сама собі здалася схожою на хруща у сірниковій коробочці, який, втопившись борсатися без пугтя, склав лапки — не шкряботить навіть. Звичайно, тут не одна вона така, але від усвідомлення цього чомусь не легшає. Клята бовтанка вителіпує нутроці, перевіряючи на міцність вестибулярний апарат, а він же все життя мучив своєю недосконалістю. Несподіваний дотик до плеча примусив здригнутися. Збентежено озирнулася і встигла подумати: «Ну якого дідька — не до контактів».

— Бачу, тобі зле, чорноброва, — сказав чоловік у військовому, — то, може, пігулку?

Це все, що Серафимі вдалося розгледіти і почути, бо її понесло... Подумки проклинаючи своє паскудне становище, припала до пакета. Про щось інше думати вже не могла.

Через п'ять хвилин власне черево, бите корчами, сприймалося, як залізне кувадло, а вимушене оприлюднення слабкості — мало не стриптизерством. Коли на диво спритна у такій «піковій» ситуації стюардеса звільнила Гай від пакета, допомагаючи порадами врівноважити становище, очі самі собою заплющились — бачити не хотілось анікогісінько.

— Ну що, чорноброва, легше? Потріпав тебе «афганець», — почула побіля вуха голос, який належав все тому ж чоловікові.

— Який ще «афганець»? — відповіла на запитання запитанням, відчуваючи деяку полегкість у нутрощах і водночас неабияке роздратування, що струмувало вбік військового.

— Вітер такий, південно-західний. Дме місяць, а то й два.

— А-а-а... — і знову заплющила очі, відштовхуючи від себе всі слова і доторки, ставлячи навмисний бар'єр у спілкуванні.

Літак все ще борсався у тенетах вітру, але, відчуваючи себе розчленованою і спустошеною, Серафима сприймала зовнішнє з байдужістю глядача.

Сусідка по сидінню дістала косметичку і підмальовувала очі та вуста. Вона вже точно не заздрила нікому із присутніх.

Коли бортпровідниця м'яким, лоскітливим, трохи схожим на кошаче муркотіння, голосом попередила про прибуття до міжнародного аеропорту в Кандагарі, загальний настрій аніскілечки не поліпшився. Всім стало ясно: літовище Кабула закрите через погодні умови, передбачається дуже довга дорога.

Чималий літак ТУ-134, щільно доукомплектований молоденькими солдатами, які щойно пізнали «солодощі» мушпри у передмістях Термеза, торкнувся смуги і покотився легко, безтурботно, наче ніякий «афганець» ніколи його не теліпав.

Серафимина сусідка, допудрюючи носика і набуваючи цілком пристойного вигляду, схилила голову набік і запитала:

— Ви вже оклигали? То давайте знайомитись. Шахманова Лора. Їду за наймом, буду працювати медсестрою.

— Серафима Гай. Теж — за наймом.

— Слухай, може, перейдемо «на ти»? Чого церемонитись?

— Можна.

— Ти звідкіля?

— З України. А — ти?

— «Мой адрес не дом и не улица...» — мугикнула Лора. — А тобі не страшно? Тут убивають, тут багато смерті.

— Смерть всюдисуща, вона є скрізь — не тільки тут. Чи боюся? Напевне, буду боятися, але страх ще спить в мені — я його не займаю, нехай собі...

— В тобі спить страх, а в мені велика-превелика свиня. Щоправда, моя свиня вже починає потроху гризти мене.

Стюардеса знову замуркотіла, запрошуючи командирський склад, цивільних та «решту» до виходу. Солдатам пропонувала залишитися. Серафима з Лорою стояли біля трапу, ховаючи до валізок щойно перевірені документи й уточнюючи свою приналежність до «решти,» чи то пак цивільних, коли важкий тупіт солдатських черевиків сколихнув доквілля. Хлопчаки бігли не зупиняючись, правда, тепер вони вже не тримали у правицях військові квитки нарозхріст, як при посадці на літак.

— То як самопочуття? — знайомий гопос доторкнувся Серафиминої свідомості одночасно з обережним доторком до руки.

Сіпнула плечем, озирнулася, кинула нарочито відвертий погляд на статуру, а потім на погони — зірочки «а-ля полковнику» справили деяке враження. Зовнішність була переконливою: середній зріст,

помітна огрядність, русяве, трохи їжакувате волосся, глибоко посаджені світло-карі очі. Та найбільше вразила засмага жовтуватого відтінку. Поруч стояв ще якийсь військовий невисокого зросту, але жіноча увага ковзнула мимо нього.

— Жива, — відповіла коротко.

— То до Кабулу будемо добиратися разом?

— Напевне.

— У такому випадку пора познайомитись, — і механічно козирнувши вільною від валізи рукою, відрекомендувався:

— Гуров.

— Гай, — відповіла жінка, трохи роздратовано примруживши очі.

— А ім'я? Тьху ти! Я ж сам не по-людськи. Богдан Петрович, — і несподівано знітившись мов школярик, першим простягнув руку для привітання.

— Серафима.

Схилила голову набік, відчувши міцний потиск твердої долоні і враз відсмикнула свою руку, наче пронизану струменем напруги. Широнула поглядом чортиці і, не зронивши більше жодного звуку, попрямувала до Лори, яка терпляче чекала осторонь. Зупинилась, немов вгрузла в бетонну плиту і скам'яніла, як та скіфська баба, відчуючи на своїй спині пекельний погляд карих очей.

— Клеїться? — з ходу запитала Шахманова.

Серафима промовчала. Та й про що говорити? Врешті-решт, хіба вона знає, чого тому полковнику треба? Ну, познайомились. Чи й не подія! У дорозі люди завжди знайомляться, розмовляють, діляться враженнями, залицяються, навіть розповідають одне одному про власні таємниці і вади, чого, боронь боже, довірити близьким знайомим.

Потім шляхи розходяться назавжди, згадка про випадкового попутника розпливається у пам'яті, наче кола по воді.

Гай все ще стояла каменюкою, коли невисокого зросту капітан, проходячи мимо, несподівано зупинився і заговорив до неї:

— Можна тебе на хвилинку?

І цей «на ти», подумала Серафима. Таке звертання неприємно шпортувало її непросту натуру, нічого не відповіла, та трохи насторожилась.

— Відійди! — недбало кинув у бік Лори військовий.

Та запитально поглянула на Серафиму і, отримавши мовчазну згоду, зробила кілька кроків.

— Давай спробуємо поговорити, — сказав офіцер спокійним, майже байдужим голосом, але погляд, яким мало не обмацував жінку, був липучим. — Хочу тебе трохи проінструктувати.

— А мене вже інструктували у Союзі.

— Це не той інструктаж — це особливий,

житейський.

— Про що?

— Про те, що жіночка ти нічогенька, а наш брат без тепла та ласки у цьому пеклі потерпає не менше, ніж від кулі, і чіплятися до тебе будуть щонайменше тричі на день...

— Отже?..

— Отже — тримайся нас з Гуровим.

— Ха... Це означає, що ви чіплятися не будете?

— Принаймні я — точно.

— Ага... Значить — він.

— Послухай, тут все не так, як у нормальному житті, бо часу на довге залицяння не завжди вистачає.

Серафима безглуздо посміхнулася. Так буває не завжди — так буває лишень тоді, коли слова зависають у повітрі петлею або застряють у горлі квачем. Добре, якщо ти вживаєш міцні вирази і один з них, вириваючись із твого рота, штурхоне той клятущий квач, даючи можливість дихнути на повні груди... А якщо в тебе ніколи не виходило залаятися по-справжньому?

— Ну чого мовчиш, Гай? Вагаєшся? Діло хазяйське, але запевняю: матимеш підтримку, — невеликий, кругленький чоловічок настирно втовкмачував у свідомість молодій жінки якісь переваги.

Вона дивилася збентеженим поглядом на оцю «сваху» в мундирі і продовжувала мовчати. Воно, звичайно, можна було сказати йому словами єврейського філософа, що найкраща відповідь дурневі — мовчання, так, може, цей чоловік і не дурень — спробуй, розбери їх тут.

— Не вийшла, значить, розмова, — здвигнув плечима капіган. — То нехай іншим разом. Добро?

— Добро.

Капігана не стало, можливо він ще й на десять кроків не відійшов, а Серафима полегшено зігхнула, усвідомивши що його немає поряд. Підвела схилену голову, озирнулася довкола. Вразила суцільна жовтизна: низьке жовте небо, величезний жовтяк сонця, навіть пекуче повітря здавалося жовтим, у підсвідомості промайнула і засмага на обличчі Гурова із тієї ж палітри.

— Все нормально? — Лорине запитання остаточно повернуло до дійсності.

— Угу.

— То, давай до гурту! Там вирішується питання нашої фантастичної прогулянки до Кабула.

Йшли поволі, розглядаючи химерну конструкцію аеропорту, — будова нагадувала восьминога, що невідомо якою силою потрапив на цю пекельну, зашкарублу від сонячного проміння землю. Залізобетонні лапи споруди нагадували щупальця, які тягнуться до злітної смуги, а великі

напівовальні приміщення виблискували склом, наче багатooke НЛО.

Гурт новоприбулих розташувався біля стіни у затінку. Повмощувавшись на власних речах, люди ліниво перекидались словами, знайомились — хто охоче, а хто й не дуже, чекали розпоряджень. Захоплені зненацька у тенета неймовірної спеки і дурної ситуації, вони вже не належали собі. Колесо подій набирало обертів. А покотилося воно значно раніше. Ще там, у Союзі. І в кожного по-своєму. Тепер збилися до купи під стіною залізобетонного рукотворного монстра і чекають, що та як. І якось воно буде.

Назад дороги немає, подумала Гай. А що, як її і попереду немає? І ця безглузда втеча по бездоріжжю нікуди не приведе? Рвонула зненацька свіг за очі, а може, треба було замовити по профспілковій лінії пугівку подалі, і в ролі туриста насолоджуватися краєвидами Волги-матінки чи засмагати десь на узбережжі одного з вітчизняних морів. Тим часом там, удома, щось би владналося...

— Поглянь, який бридкий цуцик винюхує твою валізу! — вигукнула Лора, збиваючи Серафиму з думки. — Пішов звідси, ану, пішов!

Кострубате триного собача притислося до асфальту, але залишилось на місці.

— Не треба, не чіпай його, — сказала Гай, звівши до купи свої темні брови, і схилилася над

валізою. — Йди сюди, дурнику, не бійся, йди.

А воно й не боялося. Хитнувши кущим хвостом, химерно завертілося коло ніг. Поласувавши шматочком тонесенько накраяного російського сиру, запопадливо заглядало Серафимі в очі, час від часу зриваючись на ледь чутне скиглення. Унюхавши ще щось їстівне, намагалось підстрибнути та завалилось набік на культу, але швидко підхопилося і піймало з руки черговий шматочок.

— А можна я буду вашою собачкою? — почувся голос за спиною.

Гай сіпнула головою, поглянула на незнайомого чоловіка так, немов голкою широнула, але промовчала. Той знігився і пішов геть.

Серафимі стало смішно. У неї останнім часом алергія на чоловічий дух. Не те щоб невиліковна, та затяжна. Чого доброго цей суто неконтактний день оберне її на таку собі новоспечену афганську кобручку. Отут вже й навчиться сичати, випускати жало і що ще там... Колега по роботі, переконана стара діва Зіна Бас, із цього приводу весь час повторювала, що клин клином вибивають. Але хіба мушищ, коли не хочеш?... Досить. Начудила вже. Зачепилася ненароком за солдата, який повернувся з Афгану, думала, минеться. Не минулось. Влипла. Тепер вже хоч лобом бийся об оце залізобетонне страховисько, всеодно буде схожою на всіх,

зіллється з масами. Контингент поглине її так, як колись поглинало слово «дитдомівська». Це було тавром, яке визначало статус, яке давало право більшості відразу робити крок убік, наче ти хвора на щось невиліковне, і все те написано у тебе на лобі. Тут теж усі в одному оберемку. Та хіба їй звикати? Все життя у юрмі: дитячий будинок, інтернат, інститут, а тепер — Афганістан...

Гай сумно всміхнулася, поглянула на принишклий гурт. Жінки тут були і до неї, і про них у Союзі говорили по-рзному. Теж таврували. Найчастіше словом «чекістка» — та, що продається за чеки. Такий у нас народ — або підносить, або пикою в багнюку. Золотої середини не існує. Щоправда, до чоловіків було трохи інше ставлення, їх називали афганцями, наче той вітер, який щойно розтеліпав усі тельбухи, їм співчували, їх нагороджували, часто вже посмертно. Словом, посилаючи на смерть, їх шанували.

— Приготуйте документи, — густий баритон Гурова сколихнув розпечене повітря. — З цієї миті ви переходите в моє розпорядження. Капітан Донець проведе короткий інструктаж.

Невеличкого зросту офіцер, тримаючи в руці малесеньку розгорнуту книжечку, затараторив:

— Перебуваючи на території дружнього Афганістану, пам'ятайте, що ви є представниками армії, яка подала руку допомоги народам...

Колона військової техніки, розгинаючи простір важким гулом, наближалася до Кандагару.

Серафима і Лора сиділи в кабіні «Уралу» поруч водія-узбека. Парадоксально веселий настрій Шахманової можна було пояснити кислуватим перегаром, який накопичувався у тісному просторі кабіни.

— Лоро, не збагну, коли ти встигла? — запитала Гай.

— Мене лейтенантик пригостив. А що, не можна? Знаєш, він таке курчатко, такий душманчик.

— Чому це душманчик?

— Просто мені це слівце подобається. Дух — не подобається, а душманчик — класно.

— Зачиніть вікно, — перебив не дуже привітним голосом нетверезе Лорине базікання солдат, помітивши її намагання просунути голову в отвір.

— Хлопчику, мені жарко. Я хочу дихнути свіжим повітрям Афгану.

— Лоро, не чуди, — спробувала вплинути на каверзну жінку Серафима.

— Попереду «чорний майдан». І взагалі, Кандагар — суцільні руїни, весь час постріли. Якщо вийти в місто без зброї, то за ваше життя ніхто й

копійки не дасть, — намагався пояснити ситуацію водій.

— І що ти таке говориш? Я читала всі газетні публікації, я не прогавила жодного телерепортажу перед поїздкою. Всі в один голос волають про національне примирення, кажуть, що вчорашні вороги цілуються на майданах, — п'яньєнка Лора демонструвала власну обізнаність, але вікно все ж таки зачинила.

У місто колона в'їхала, наїжачившись автоматами. Солдати напружено слідкували за кожним сектором, спрямовуючи туди зброю. Розкурочений, випалений асфальт свідчив то про спалений танк, то про підірвану на фугасній бомбі бронемашину. Ніде жодної живої душі, мертві руїни — залишки будівель погрозливо мовчали.

Серафима напружено вдивляючись у зловісний міський пейзаж, вперше усвідомила фатальність подій, які відбувалися на цій закам'яній землі. Будиночки на пагорбах, мов ластів'ячі гніздечка, повернуті догори ногами, — туляться одне до одного жалюгідними купками, і не збагнути, де кінчається одне помешкання, а де починається інше. Коли проскочили на швидкості «чорний майдан», хлопчисько-водій полегшено зігхнув.

Виїхали за місто. Важкий автомобіль котився шляхом, перевантажена спекою і подіями

свідомість чомусь не хотіла сприймати незвичайного довкілля. Дивилася у вікно і нічогісінько не бачила, бо думка зробила розворот і полинула у той світ, із якого вона потрапила у цю зону. Чи думала Гай півроку тому, беручи перше своє інтерв'ю для районки у солдата-афганця, що колись зробить цей крок свідомо, без примусу? Адзуськи! Нічогісінько вона тоді не думала. Статтю не надрукували, бо такий собі редактор, він же цензор-патріот «зарівав».

«Ну, що ви, амазоночко, хіба таке можна друкувати?! Це називається з ножем біля горла», — казав повільно, дивлячись на її засмагле плече і облизуючи тонкі шнурочки ласих губ. Його обидві руки в той час копошилися десь під письмовим причандаллям, і Серафимі було страшенно бридко й соромно за думки, на які наводило це копошіння.

Вона знала, що пише не про те, що краще про вождів... Але ще не прийшов час писати про вождів так, як бачилось. Замовкла. Ні, не замовкла — затаїлася. Розмежувала світ на якісь фігури власного уявлення та й затаїлася, мандруючи з кола в трикутник. Де ж вона зараз? Де...? У замкнутому просторі, який нагадує загадковий «Чорний квадрат» Малевича чи в кабіні, на яку націлено катзна-який там міномет? Он, поруч, спить новоспечена подруга з обвислими, мокрими від поту персами, великі плями затопили вологою низ

розхристаної блузки. Краще б ці півкулі розпирало материнське молоко в очікуванні крихітних губенят маленького пуцьв'їрінка.

Лора глибоко вдихнула, і щільне нежіноче хропіння ознаменувало початок фантастичної рулади. Серафима винувато поглянула на солдата, ніяковіючи, сказала:

— Вибач, так уже трапилось.

Той промовчав і уява знову полинула у фігуру-згадку. Цього разу було щось м'яке овальне — напевне, коло чи бодай напівколо. Десь там рідна провінція — місто, яке можна розмістити на долоні. Вона частенько так робила — забиралася на дах дев'ятиповерхового будинку, в якому жила і, простягнувши руку долонею догори, прилаштовувала її так, що майже всі вулиці й майдани були нібито на долоні. У цьому було щось чудернацьке, іграшкове, але їй подобалось...

Вибух трусонув чималенький «Урал» так конкретно, що ні усвідомити, ні збагнути — лишень завмерти, відчуваючи, як власне серце обірвалося і шубовснуло не знати куди.

— Фугаска, — вигукнув узбек і, рвонувши двері машини, випав, волаючи:

— Виходь, виходь!

— Лоро! Двері! — закричала Серафима, штовхаючи дебеле тіло.

— Я боюся, мене там вб'ють, — безпомічно

верещала та неймовірно високим голосом.

Серафима перевалилася через Лору і шпортонула дверцята автомобіля.

— Плигай і падай на землю, — кричала Гай, а голос тонув у тріскотні полум'я і пострілів, у якомусь незнайомому завиванні.

Лора вп'ялася руками у сидіння й істерично тремтіла. Тоді Серафима, перемістившись на місце водія, зробила розворот і штурнула обома ногами Шахманову. Чи то удар був сильним, чи то супротиву було на йоту, але випала та легко, наче вилетіла. Через лічені секунди обидві жінки лежали під автомобілем, намагаючись що-небудь второпати. Плазуючи поміж коліс, до них приєднався водій і, перекикуючи гудіння полум'я і хаотичні постріли, загорлав:

— Рвонуло машини за три від нас. Поки що не висовуйтеся, бо снайпер зніме.

Притиснуті до розпеченого асфальту страхом, який вичавив із тіла неабияку дозу липкого поту, Серафима і Лора лежали під залізними нутрощами «Уралу». Гай закрила вуха руками, але страшні звуки не зникали. Стрілянина то стихала на секунду-дві, то шквалом розгинала простір, іноді долинали крики, але найдошкульніше завивало полум'я, роздуге «афганцем.»

Кожна хвилина розтягувалась у неусвідомлено довгий проміжок часу, і коли хтось

настирно сіпнув Серафиму за ногу, це здалося нереальністю, такою ж нереальністю, як і все попереднє життя.

— Плазуйте за мною, — почула вже знайомий голос Гурова. — Поміж машинами не підніматися, але рухатися швидко.

Гарячий асфальт здирав шкіру на ліктях, ногам було трохи краще, бо брюки з тонкої світлої тканини прикривали тіло. Лора ж у куцїй спідничці човгала дебелими литками, роздираючи їх в кров, і від болю та страху скімлила.

— Швиденько, давай, давай, — махав рукою Гуров з-під коліс БТР. — За мною, у самий хвіст колони.

Відчувалося, що дорога трохи звернула вбік, і остання та передостання машини опинилися ніби за рогом, їх добряче розкурочило і, мабуть, тому вони залишилися поза увагою душманів.

За мить невеличка група людей, одне за одним, ковзнули до вузької гірської ущелини. Серафима бігла за капітаном Донцем, вряди-годи озираючись, щоб не загубити Лору, яка важко хекала позаду. Коли ущелина затиснула їх обценьками, довелося дертися на гору. Невисокий, але доволі крутий схил з крихкої породи, яка обламувалася під руками і вагою тіла, долали поспіхом.

— Серафимко, не кидай мене, не кидай, —

бубоніла Лора, повторюючи слова, наче молитву.

На одному виступі вона зависла, бовтаючи в повітрі ногами, стогнала, не наважуючись голосно гукнути когось на допомогу. Худорлявий солдат-узбек нагодився вчасно.

— Тримай, — кинув їй ремінь.

Вона міцно вхопилася за край, але спроба подолати виступ виявилася фатальною, і вони обоє зірвалися в ущелину.

— Лоро, Лоро, ти жива? — гукала Серафима здушеним голосом.

— Жива, але малий... Я не знаю, що з ним, він упав донизу головою — здається, не дихає.

— Чекай, я зараз, — капітан Донець сповзав із крутосхилу, що було не менш складним, ніж підйом, бо ніякісіньких пристосувань, ясна річ, не було.

Серафима затаїлася на крихітному плато в тривожному очікуванні. Хаотичний перебіг думок і відчуття самотності тисли свідомість. Коли Донець і Лора з'явилися поруч, відразу все збагнула. Ось вона, її величність смерть — без будь-якої божественної тоги — ні поплакати задля годиться, ні пожаліти по-людськи. Хоча б душа обізвалась і заридала ридма! Мовчить, заціпило, а колись же над билинкою сльози лились.

— Це я винна, — схлипнула Шахманова. — Він же ще зовсім малий, хлопчисько...

— Вперед, — коротко скомандував капітан. — Твоє каяття вже нікому не зарадить.

* * *

Сонце було в зеніті, «афганець» дув, немов з диявольської пащі, повітря, затрамбоване крихітними пісчинками, вдихалося мікроскопічними дозами, надія на порятунок була на відстані уяви.

Четверо чоловіків у військовому: полковник Гуров, капітан Донець, атлетичної статури сержант Алімов, рядовий Мусін — сиділи під невеличким виступом скелі і уважно роздивлялися розгорнуту мапу. Серафима та Лора розташувалися трохи осторонь.

— Я не хочу більше жити, не хочу, вбийте мене. Гуров, вбий, чуєш, вбий! — Лора заскиглила несподівано, неголосно, але це здалося не менш істеричним, і марно, бо вже за хвилину вона билася головою об німу скелю.

Обличчя, порепане, з червоними виразками від сонячних опіків, почало вкриватися цівочками крові. Серафима схопила Шахманову за плечі, й розмашистий ляпас відкинув набік спотворене лице.

— Прийде час — помреш, а зараз просто помовч, — сказала хрипким, наче затверділим

голосом.

Потім, ставши спиною до чоловіків, почала розстібати подерту блузку. Стягнула рвучким рухом верхню частину білизни і, витираючи заюшене обличчя Лори колись білим мереживним, а зараз посірілим від поту і бруду бюстгалтером, відчула, як власне роздратування підступило до самісінького горла піною. Але ж вона тверда, вона терпляча...

— Лорочко, давай трохи залижемо рани, давай спробуємо вижити, а жити по-людськи будемо потім і оплакувати себе та інших будемо потім.

— Тобі легше — ти он яка, а я більше не можу.

— Ні, ти можеш, ми всі можемо. Наша кров не стане голубішою від удаваної манірності й вміння втрачати чи то свідомість, чи то самоконтроль.

— Серафимко, ти така чудна, — сказала Лора трохи спокійнішим голосом. — Ти розмовляєш якось непросто.

— Це, мабуть, тому, що я думаю, коли розмовляю.

— А я, що, по-твоєму, пустоголова?

— Ти не пустоголова, але в тебе почуття й емоції випереджають думку.

— Мені б зараз грамів сто п'ятдесят, — Лора

облизнула роз'ятрені спрагою уста.

— Ти теж дивна. Ну як у таку спеку можна думати про горілку? (Правда й про воду не можна думати, але ж достобіса думається!)

— Застібки блузку, Гуров іде сюди.

Гай, збагнувши власну розхристаність, заходилася коло дрібних гудзиків, неслухняні пальці ще копошилися біля грудей, коли підійшов полковник.

— Знаю, що це не порятує, але все ж таки, — вимовляючи слова надтріснутим голосом, простягнув Серафимі невеличку армійську напівпорожню флягу.

Клята застібка ніяк не підкорялася і, прикриваючи лівою рукою вимушене декольте, жінка правицею взяла денце теплої, майже гарячої посудини. Гуров не відпустив флягу, і її пальці за мить доторку, майже, як і тоді, в аеропорту, пронизало струмом.

Дивлячись прямисінько в очі чоловікові, Серафима промовила:

— Гра, споконвічна гра, але чи час?

— Я мислю, що навіть коли ми помираємо, коли нас вбивають, ми не думаємо про смерть — ми думаємо про тих, кого любили.

— Ви маєте рацію, але так хочеться пити, — і подоба іронічної усмішки торкнулася жіночих вуст.

— І справді, що це я знову, — сказав

розгублено і опустив руку.

Серафима передала флягу Лорі, облизнувши губи сухим язиком. Шахманова, побовтавши посудину, сумно з нотками розчарування у голосі мовила:

— Не густо.

— Діліться — це останні краплі, — сказав Гуров і зробив крок у бік військових, та на мить затримався і додав: — Тримайтеся, скоро доберемося до «точки» і все буде о'кей.

Лора зробила один-єдиний ковток і мужньо передала посудину Серафимі. Гай, тамуючи в собі дивне, чи не перше в житті усвідомлене відчуття спраги, що сидить десь глибоко всередині і монстром смочче, вимагає, ссе, прилаштувала флягу до ремінця на брюках. Зробила кілька кроків, та занудне, ледь вловиме хлюпання притупляло мисль, довбало голову, скиглило... Винувато кліпнувши в'ями, Серафима зняла посудину, обережно відміряла свій ковток.

Вузька стежка піднімалася по вертикалі, мережачи у скелястому ландшафті загадковий лабіринт. Розминутися тут було неможливо — треба йти слід у слід. Попереду вправно, безшумно, наче гірський барс, ішов Гуров, за ним, помітно хекаючи, поспішав капітан Донець, він час від часу озирався і допомагав Лорі, яка намагалася не відриватися ні на крок.

Серафима, долаючи підйом, усвідомлювала цю, не вельми рівну стежку, як відрізок прямої. Дивно — ніколи не вважала себе прихильницею точних наук, а все своє свідоме життя розкреслювана щось геометричне, наче у такий спосіб простіше вирішувати завдання, які химерувала перед нею кожна наступна мить.

— Давайте я піду попереду, може, десь хоч руку подам, — перебив думку рядовий Мусін, що йшов позаду й іноді несміливо підштовхував жінку.

Гай глянула на добродушне, обпалене сонцем обличчя. «Рязанська пичка», — майнула думка, відзначаючи кругленький картоплинкою ніс і сині-пресині очі.

— Давно пора, — підтримав рядового азіатський здоровань — сержант Алімов.

Серафима критично поглянула на свої розідрані до крові руки і, відчувши зайвий раз дріж у м'язах ніг, погодилась.

— Льоха, бачиш виступ. Зіпрись на нього, а вона нехай повернеться трохи назад, — командував передислокацією сержант.

Він уважно стежив за повільними рухами Мусіна і Серафими та несподівано різко і пронизливо засичав:

— Стій, не рухатись! Завмерли, чуєте, завмерли!

— Що там? — ледве тримаючись на

крихітному виступі, прохрипів Мусін.

— Міна! Італійська протипіхотна міна, я думав, що то дрібний базальт, а то міна. Дивись уважно, трохи праворуч, перед Серафимою.

Гай даремне прикувала погляд до стежини — нічого не могла вгледіти, вгадати, тільки відчувала перед собою роззявлену пащеку монстра, який за одну мить може розірвати на дрібне шмаття. Секунди миготіли з подвоєною швидкістю...

— Сповзай сюди, а ти, Льоха, злязь на стежину і обережно обмалюй камінцем міну, — командував Алімов.

Вони обминули міну, вони дерлися на гору, наздоганяючи своїх, балансуючи, падаючи, лаючись подумки і вголос, сподіваючись на грані відчаю, ставлячи собі за мету одне-єдине — видертися на цю розтрикляту скелю. Вони не знали, що буде потім, здавалося, навіть мета — вижити — не існує, треба тільки подолати зараз бар'єр.

Стежка круто повернула і обірвалася зненацька, чималеньке плато мовби зависло в повітрі. Лора лежала долілиць, Донець — горілиць, обоє важко дихали, Гуров сидів поруч, побачивши Серафиму, Алімова і Мусіна, пружно скочив на ноги.

— Чому затрималися, що трапилось?

— Зараз відсапаюся, товаришу полковник, і все поясню, — у грудях Алімова за кожним словом

трохи присвистувало.

— Гай, ти як? — турбота у погляді Гурова здалася Серафимі натуральною, а слова як слова — буденна банальність.

Перемагаючи біль у грудях, збиваючись з дихання, вона спробувала щось відповісти, але спромоглася на одне-єдине слово:

— Полетіти б.

Її погляд ковзнув у далечінь і здивування завмерло на обличчі.

— Ну, як попрацювали наші доблесні інтернаціоналісти? — кинув запитання полковник. — Цілу гору засипали бляшанками з-під консервів, ач як виблискують проти сонечка, так може виблискувати тільки надія на порятунок.

* * *

Коли афганське сонце скотилося за гостроверху скелю, визируючи по обидва боки шпиля, здалося, що воно з'їхало на потилицю тієї скелі, а потім сповзе в урвище, і жодні галактики не мають сюди ніякісінького стосунку.

Гай сиділа на рудій землі, яку й землею не назвеш, — скоріше камінням, оближуючи губи і відчувала солоно-терпкий присмак крові й дрібні піщинки на зубах. Час від часу спльовувала, але з кожним наступним подихом власного організму й

«афганцю» все повторювалося знову і знову. Навколо ходили люди у військовому — щось запитували, щось пропонували, у чомусь переконували, а їй все те було ні до чого, бо не хотілося ні говорити, ні думати, ні спати, ні їсти, навіть пити і вмитися не хотілося.

— Серафимо, пішли до модуля [складний дерев'яний будиночок], нам солдати спорудили будуар за простирадловою ширмою, — Лора посміхалася на всі тридцять із недохватом, бо два зуба виплюнула після падіння зі скелі.

— Зараз іду, — сказала Гай, але з місця не рушила.

Непомітно, м'якими кошачими кроками підійшов Гуров і сів поруч, простягаючи Серафимі мідний кухоль.

— Випий чаю. Коли земля висковзує з-під ніг, противагою негативному може бути навіть ковток чаю.

— Зараз вип'ю, — відповіла і йому далеким, байдужим голосом.

Лора вмостилася побіля полковника і, відкидаючи к лихій годині субординацію, схилила голову йому на плече.

— Слухай, Гуров, скажи мені правду — ти боявся? — говорячи, вона трохи запопадливо заглядала в його очі.

— Мені вже давно набридло боятися, —

сказав тихим втомленим голосом.

— Хоробрий? — підкинула нотку іронії Лора.

— Ні, загартований.

— Чому ж потрапили у таке пекло?

— Командири не вибирають завдання, вони його отримують, але в нашому з вами випадку фатальна роль належить «афганцю».

— Коли мені в дитинстві пропонували чай із «піском», я казала, щоб «пісок» — на хліб, бо любила «вприкуску». Зроду не думала, що буду пити чай з натуральним піском, — обізвалася Серафима. — Не знаю, як у кого, але мій особистий фатум — «афганець», бо вже втретє за один-єдиний день потерпаю від нього.

— То пішли вже до модуля, — Лора підвелася, осмикнула спідничку, яка все одно не сховала обдертих ніг.

Гай зробила спробу рушити з місця, але полковник, опустивши руку на її плече, м'яко сказав:

— Посидь.

А їй було байдуже — сидіти чи йти, вона втратила здатність самостійного мислення, сиділа, підібгавши під себе ноги, спостерігаючи загіпнотизованим поглядом, як з краю модуля розгойдувалась антена, нагадуючи розчепірену лапу звіра. Сонце таки шубовснуло за гору, і сутінки наповзли, нависли, перетворюючи все навкруги у

місячний пейзаж — каміння, пилюка...

Ранок розпочався стрімко. Гуркіт надавив на сонну свідомість жінок згори і примусив вибігти з модуля, на ходу застібаючи гудзики нехитрого одягу, який милостиво залишила доля.

— Дівчата, це «вертушка» за нами, — перекрикуючи гуркіт гелікоптера, горлав капітан Донець. — Давайте, збирайтеся.

— Що накажете збирати? — крикнула Лора.

— Все що маєш — подряпини, помилки, повнісінький рот піску і фантастичне почуття інтернаціоналізму, — підказала Серафима, не впевнена, що її хтось почув.

Мружачись від сонячного саява, вона задерла голову і стежила, як Мі-8, зависнувши над вузьким плато, спустошував своє нутро: спочатку падали якісь пакунки, а потім по канатних східцях, розгойдуючись, злізли двоє безвусих солдатів.

— За мною, дівчата, — крикнув Донець і вхопився за край східців.

— Знову вертикаль, щось останнім часом їх побільшало, — константувала Серафима, — але нічого не вдієш, аби тільки моя геометрична пристрасть не ознаменувалася Бермудським трикутником.

— Я нічого не второпала, — обізвалася Лора.

— А це й не обов'язково.

Капітан зник у кругленькому череві

гелікоптера. Серафима і Лора презирнулися, вирішуючи долю першості і, сприйнявши верхотуру як єдиний реальний вихід зі становища, Гай, трохи прихилиючись від потоку повітря, пішла до драбини. На щастя «афганець» на сьогоднішній ранок змилостивився і дещо послабив шарпання. Гуров підбіг тієї миті, коли Серафимина нога вже стала на хиткий канат. Полковник щось пояснював, жестикулюючи, намагався щось втовкмачити, але шум зносив його слова кудись убік, і, безглуздо кивнувши головою на знак згоди, Гай подалася нагору. Міцне тіло підсвідомо знаходило якісь мавп'ячі рухи, пози, а надмір впертості додавав сил і рішучості, які долали дилетанство в не такому вже й простому ділі. Коли Донець допоміг перетнути межу своєрідного балансування, з ходу не втримався від коментарів:

— Гай, а ти — прямо супер!

— Ага, супер-налякана мазохістка, що втілює власне придурювання бути сильною, але якби не стримувалась, то зуби цокотіли б.

— Боюсь, що з Шахмановою цокотінням зубів не обійдеться, — крикнув капітан і схилився над отвором.

Серафима примостилася на вузькій лаві, опановуючи чергову зміну становища. Донець повис на борту гелікоптера.

— Та що ти робиш, теж мені, гойдалку

знайшла! — кричав сам до себе, та дещо долігало й до Серафими, хоча призначалося Лорі. — Ні, ви бачили таку ненормальну? Та ти поглянь на неї — регоче аж заходиться. Я думав, вона зі страху гепне додолу, а вона від сміху звалиться.

Ніхто не второпав, чому Лорі так весело — ну причудило, ну уявила себе знизу, з спідницею у стані авралу — не на литках ніг, а на стегнах, може б, і далі підібгалася — так стегна ж були нівроку... Ввалилася в гелікоптер весела-веселісінька.

— Ні, бабоньки, всяке бачив, але ви, таки, американські, їй-богу, — Донець, мабуть, вже махнув рукою на свій армійський чин поряд з Серафимою та Лорою і почувався трохи цивільним, а значить, вільнішим.

Коли Гуров, Мусін і Алімов доповнили вже знайомий склад групи, гелікоптер зробив незначний розворот і поволі рушив над близькими скелями, скоріше навіть поміж ними. Лора припала до невеликого ілюмінатора і раптом голосно закричала:

— Дивіться, дивіться, там люди у стьобаних халатах і з гвинтівками.

По знайомій кругій стежці дерлися душмани. З пілотської кабіни, не цілячись, навмання хтось дав автоматну чергу.

Так не буває! Буває гірше, буває краще, але так, щоб вона далеко-далеко від свого дому, під цим низьким гарячим сонцем — це просто якась мізансцена, чи може, спонтанна реалізація свого життя. Чому вона тут? Запитання є, а відповідь... А що, коли їй не важливо все те, що стосується результату — важлива лише діяльність сама по собі.

Серафима сиділа з авторучкою в руці перед аркушем паперу у клітинку — треба було дописати листа, але думки збивались, відволікали.

— Гай, ура! Я роздобула «джмеля» і купу всякого причандалля, а для тебе навіть шмотки. — Лора стояла на порозі кімнати, обвішана, немов базарна торговка всячиною, тримаючи в руках чайник і пристрій для приготування їжі, який заправлявся гасом.

— Ого! Ну, ти даєш! Кого це пограбувала? — Серафима кинула авторучку і даремне намагання склеїти слова докупи.

— Провернула аферу. Я, звичайно, аферистка, але яка класна! Правда ж?

— Відчувається, що ти непогано відсвяткувала свою аферу. Ну й запах! — Серафима розукомплектовувала Лору, трохи відвертаючись від гарячого, хмільного подиху подруги.

— Благо, що самогоноваріння тут поставлено

на широку ногу і я не пропаду, — багатозначно підняла пальця догори п'янюча «аферистка», — А цей ось лапсердачок і спідничка для тебе, бо я не того, ну, не влажу.

Відчувалося, що Лору розвозить, і Серафима, не чекаючи наслідків, заманила її в ліжко. Плюхнувшись усією чималенькою вагою на хиткий пружинний матрац, Шахманова одразу, без найменшого інтервалу, загуділа — це була безперечна ознака нетверезого глибокого сну.

Недописаний лист чекав.

«... потім, Нелю, ми гелікоптером повернулися в Кандагар, а звідтіля — літаком до Кабула. Розподільчий пункт і таке інше промайнуло, як уві сні. Далі трапилось так, що знадобились мої друкарські вправи (позитивні моменти рідної журналістики), і я, замість чужої мені торгівлі, опинилась на посаді секретаря-друкарки.

Моя дивна співмешканка Лора налагоджує побут, бо ми з нею після втрати особистого майна неімуці.

Нелочко, я живу тепер у казенному світі, навіть листи пишу казенні, і згадую наші кавоманські вечори з Петраркою і Пастернаком, з Вернадським і Сковородою, а ще — «наїдання» живописом на Арбаті і в Третьяковці. Ми народилися з тобою різними, але рівними, наш

ілюзорний світ дав свободу спілкування — надійне поєднання протилежностей. Та, здається, реалізуючи свою особистість, я зробила дурницю. Полай мене — не зовсім дурну, але й не дуже розумну, хоча, мабуть, тільки безпросвітний тупак може претендувати на стовідсоткову страховку від помилок.

Страшенно скучила за тобою і за Костиком. Пишіть, мої рідні, пишіть все до дрібничок. Ваша Серафима».

Лист закінчено, Лора спить, видаючи звукову абракадабру, спека опісля шістнадцятої години починає трохи спадати, внутрішній стан дискомфорту — навпаки — аж, аж...

— Сходити в крамницю, — сказала вголос Серафима, згадавши, що вони тепер можуть приготувати власний, а не казенний чай і навіть каву.

Не зважаючи на середину жовтня, нахабна спека міцно хапала в обійми все живе, додаючи вряди-годи колючі подихи «афганця», який закручував свій пісчаний танок від недалекої пустелі. Розложистий, ще зеленкуватий карагач [рослина, росте куцем.] і невеличкий басейн трохи радували погляд. Сухувата кам'яно-пісчана екзотика всеодно провокувала щось на зразок неопесимізму.

Після «потрясного» прибуття на афганську

землю Гай освоювалась у новому світі з почуттям чогось фатального, навіть перший похід до гарнізонної лавки здавався подією. Ішла поміж модулями, відчуваючи на собі погляди-стріли, погляди-аркани і погляди-безнадії. Знала, що має доладну фігурку, трохи різкувате, але манливе своєю несхожістю на інших обличчя з глибокосіримими очима, напевне, мала ще якусь там вроду, та вважала, що не завадило б трохи більше.

Переступила поріг крамниці, сподіваючись розслабити тіло, що мимоволі напружилося під зацікавленими поглядами, але ситуація, в яку потрапила, примусила майже зіщулитись.

— Слухай, хвойдо, мені начхати з ким ти спиш, думаєш, що ніхто нічого не знає. Давай цигарки і печиво і я зникну, — майже кричав у обличчя молодій жінки, що стояла по той бік прилавка, екзольтований сержантик.

— Я тобі сказала, стань у чергу як усі, говорила та, помітно хвилюючись: червоні плями затопили обличчя, а в голосі відчувалася вібрація.

— Та пішла ти... Я під кулями вчора повзав, а вона тут викабелюється.

— А сам би ти не пішов?... Он ті хлопчаки теж учора не на Маямі кайфували, — вона кивнула головою убік невеличкої черги. — Чим ти кращий?

— Афганська шворка, — цвіркнув разом зі слиною сержант і вискочив із крамниці, грюкнувши

дверима.

Серафима розгубилася, чомусь здалося, що це її обляяли, уявила себе за прилавком. Ніколи не вміла достойно реагувати на подібне, завжди пасувала.

— Замовляйте, чого мовчите? — обізвалась до неї жіночка, якій щойно перепало.

Гай збагнула, що вони залишились у крамниці вдвох.

— Мені чаю.

— Який давати: індійський, цейлонський?

— Кращий.

— Візьміть оцей — крупнолистний, — вже з абсолютним спокоєм у голосі сказала продавець, а потім зацікавлено зиркнувши, запитала: — А ви, мабуть, новенька?

— Так.

— Вразило? Мені теж неприємно, але, повірте, це не найгірше. Треба робити знижку на їхні нерви, хоча я цього не залишу, на комсомольських зборах розберемось.

— Мабуть, варто, — сказала Серафима, а мисль ковзнула кудись убік: значить, загроза соцреалістичного виховання неминуче буде переслідувати не тільки того сержантика, а й її саму, бо якось ніколи не клеїлось з кодексами, уставами, догмами, правилами — завжди несло кудись за рамки. Її лаяли, їй клеїли догани, різали

статті, публічно робили всілякі критичні резюме, а потайки залицялись і шепотіли солодаві компліменти.

Невеличка, симпатична господиня крамниці відволіклась до покупця, який щойно переступив поріг. Гай хотіла йти, але її окликнули:

— Почекайте хвилиночку.

Зупинилась, розглядаючи трохи розмаїтіший, ніж у Союзі товар: болгарські цигарки, консерви, дрібна всячина...

— Давай познайомимось, мене звуть Ленкою, а тебе? — зовсім запросто звернулась продавець.

Назвавши себе, Серафима запитала:

— А прізвище твоє як?

— Навіщо? Ленка та й годі — я звикла.

Розговорилися, може й ні про що, але якось по-людськи, такий механізм взаємин не передбачає аніякісньких умовностей. Теревениш про каву, про вчорашній день, про подряпину на лівій нозі, про колишню рашидівську політику щодо Сходу, про зміни в Союзі, а стосунки вже закручують тоненьку нитку спілкування у клубочок.

— Якщо у тебе нічогосінько немає, я дам грошей — прикупи що треба, а розбагатієш — повернеш.

— Не завадило б, — без особливого ентузіазму сказала Серафима.

— Так давай рвонемо сьогодні у дуکان

[НЕВЕЛИКА КРАМНИЦЯ], тут недалеко. Я скоро зачиняюсь, а кого-небудь умовити, щоб звозив нас нишком, це для мене- раз плюнути.

— А чого б і ні.

— То почекай, я скоро.

Коли всілякі засуви й замки, рипнувши, клацнувши, скреготнувши, засвідчили цілковиту надійність замикання гарнізонної крамниці, сонце вже трохи похилилось до заходу. Залишивши Серафиму коло басейну, Ленка зникла в пошуках Коляні, що помирав від бажання кудись її прокатати.

Гай сіла на край доладно викладеного дикого каміння, яке надійним обручем утримувало гладеньку стоячу воду. Обережно, наче крадькома поглянула на власне відображення — чомусь не сподобалась сама собі і провела по воді рукою, мовби стирабчи те, що побачила. Тепла вода приємно лоскотнула долоню.

Вж...ж...ик — якийсь дивний звук примусив підвести очі.

— Мадам, я увіковічив вас, сподіваюся, ви не проти, — тягнучи неймовірно широку усмішку, звертався до неї чоловік у цивільному.

Серафима здвигнула плечима і промовчала.

— Ну, що ж, фото матиме назву «таємнича незнайомка», — сказав аби що сказати сумнівний фотограф.

— Фантастична оригінальність, — іронічно зронила Серафима.

— Коли я побачив вас...

— Тільки не це — прошу, — безцеремонно перебила початок занудної фрази. — Краще скажіть чи є тут щось таке, що могло б сподобатись?

— Звичайно є, мадам! — вигукнув чоловік і заходився біля торбинки, яку зняв з плеча. — Ви тільки погляньте на цю красуню!

Продовгувата, велика — кілограмів на п'ять, з шерхуватою шкірою диня через три хвилини лежала на розгорнутій газеті «Известия», накраяна тонкими скибочками вздовж, а потім ще й квадратиками впоперек. Медово-густий запах зваблював, можна було б не спокуситися, та особливої необхідності в цьому не було, і Серафима здалась. Обережно відкусила шматочок пікантної жовтогарячої м'якоті й, відчувши смак соковитої насолоди, відкрила в собі схильність до гурманства. Ні, таки афганська диня — це щось особливе! Божественну трапезу перебило насподіване наближення військової машини.

— Який це ненормальний на такій швидкості жене сюди БТР! — прикриваючи газетою імпровізований стіл від наростаючої хмари пилуги, вигукнув власник фотоапарата і дині.

— Серафимо, давай хутчіш! — крикнула Ленка, визираючи із зеленкуватих металевих надр

машини.

— Дякую, — встигла сказати Гай, озирнувшись на ходу.

— Мадам, ім'я! Як ваше ім'я? — гукнув чоловік, наче щойно не почув вигуків Ленки.

Машина рвонула з місця і помчала у дику пустельну безвідь — такі собі мандри за чимось, чого ще не було.

* * *

Кривувата вулиця розігнула чималенький кишляк на дві половини. БТР скреготнув гальмами коло невеликих дуканів, що тулились один до одного, і Коляня, прошепотівши щось на вухо Ленці, зник. Жінки зайшли до зацяцькованого всячиною приміщення.

— Мені вже скоро до Союзу, хотіла купити пристойну дублянку, — недбало кинула слова у простір Ленка, зацікавлено розглядаючи неймовірне розмаїття тозару. — Тут можна взяти дешевше, ніж у наших спекулянтів.

З нівідкіля, наче з якоїсь лампи, котрих було достобіса у цьому дукані, і всі скидалися на чарівні, перед ясні очі жінок з'явився хлопчисько років десяти.

— Алі допоможе тобі вибрати найкращу дублянку в світі — запопадливо заторохтів малий

російською мовою з ледь відчутним акцентом.

Він плигав, наче м'ячик, він вертівся дзигою, гіпнотично виблискуючи чорнющими очима, демонстрував неабиякі знання російського фольклору, жаргону і неусвідомленого матюччя:

— Це — фігня, це — фігня і це, і це — один фігня, — вказував на коричневі, чорні, довгі, куценькі, кудлаті й не дуже кожушки. — А оце — зашибісь!

Спробуй тут не розсміятись, навіть коли ти не сприймаєш ні жаргону, ні брутальних слів.

Алі ввімкнув магнітофон, пританцював під звуки якоїсь африканської мелодії, а жінки посміхалися, потрапивши у полон дитячої феноменальної безпосередності, яку випромінювало оце живе, коструbate, темночубе афганеня. Хлопець приспівував, посміхався у відповідь, показуючи двійко великих передніх зубів, які робили його пичку схожою на заячу мордочку.

Ленка таки не встояла перед спокусливим дуканщиком і заходила біля облюбованої дублянки, освоюючи кишені та застібачки.

Серафима трохи розгубилась у непослідовному, хаотичному нагромадженні пристойного товару і мотлоху. Розглядала, відшукуючи необхідне, бо на позичені гроші круто не розвернешся. Знайшла куточок з білизною, щось

відібрала.

— Іди сюди, вай-вай, яка вродлива! Треба одягти і подивитись, — погукав її Алі, жестом запрошуючи за відгороджену ширмочку.

Серафимі знову зробилось смішно, бо свої слова малий супроводжував вільними жестами. Він вималював долонями на собі жіночий бюст і, поважно випнувши худорляві хлоп'ячі груди, пройшов, хитаючи задком завбільшки зі жменю.

— Вай-вай, яка вродлива! Всі шураві[радянські військові] будуть тебе любить і Алі, коли виросте буде тебе любить.

— А хіба можна приміряти білизну? — здивувалася Серафима.

— Тут все можна приміряти, — втрутилася Ленка, відраховуючи афгані[афганські гроші], іди, прикинь, коли хочеш.

— Та ні, я й так бачу, що підійде.

Алі, перераховуючи гроші, саяв, наче срібна таріль, що висіла на стіні, потім приклав руки до грудей і, схиляючись, безугаву дякував за покупки та припрошував:

— Приходь іще, будемо торгувать. Алі має найкращий товар у світі.

Виходячи з дукану останньою, Гай озирнулась і побачила, як із-за важкої оксамитової штори блиснули чийсь очі, гостро пронизавши жіночу постать, наче куля навиліт.

На вулиці вештався місцевий люд — переважно чоловіки в абсолютно, як на Серафимин погляд, не відповідному погодним умовам одязі — важка громіздка чалма, стьобані халати, у кращому разі безрукаві жилетки, та найбільше кинулись в око калоші. Хм... Чому калоші у таку спеку?

Навпроти дукану в рожевуватому відблиску вечірнього сонця бовваніла загадкова мечеть.

— Лєно, а туди можна? — запитала Серафима, кивнувши у бік споруди.

— Відведи і заступи! — та крадькома зобразила щось на зразок хреста грішною правицею і, стишивши голос, додала:- Минулого року пізно ввечері здійнялась страшена буря, і наш капіган з трьома солдатами заскочив туди, щоб переждати нападсть. Ніч переночували і нікому нічого, а через три дні їхній снайпер прямо на території частини всадив капігану кулю в лоб.

Сумно глянувши в бік мечеті, обидві жінки замовкли. Повіяло чимось чужим і незрозумілим, повіяло правдою, від якої нікуди не втечеш.

— Розумієш, ми для них невірні, заходити в їхні храми — значить, оскверняти, — спробувала пояснити Лєнка абсолютно очевидне.

Серафима зіщулилась, відчуваючи на собі зацікавлені і колючі погляди дехкан, усвідомила себе страшенно нетутешньою, наче і була з іншої галактики. В глибині щось дряпнуло, адже вона і є

частинкою отієї скверни, яку принесло на оцю землю, і ненависний дух сліпої покори вождям, що стверджують свій пріоритет у долях інших народів, о — це теж вона. Почуття сорому надавило так реально, що обличчя затопила гаряча хвиля.

— Ми тут довго будемо стовбичити? — запитала, ніяковіючи.

— Поки не з'явиться Коляня, а в нього якісь справи, — в голосі Ленки ковзнула хитринка, напевне вона була посвячена у ті справи.

Сутінки густішали, неприємно лоскочучи і стискаючи оте невизначене поняття — душу, зовнішній спокій, наче невідповідний камуфляж, під яким вирують емоції. Вона завжди була нетерплячою, очікування спазматично перехоплювало дихання, навіть било в сонячне сплетіння якимось ударом поза правилами.

— О, барабухайка! — радісно вигукнула Ленка. — Тепер вже скоро поїдемо.

— Що за барабухайка? — стримуючи себе, наче земна кора вируючу магму, запитала Серафима.

— Це отой автомобіль, що наближається.

Розмальоване, розцяцьковане, обвішане не тільки клунками, пакунками, а й людськими тілами страхіття або посміховисько не знати якої марки зупинилося поряд. Здавалося, що люди не виходять, а випадають із усіх можливих отворів, подаючи

одне одному всіяке збіжжя, навіть із даху автомобіля сповзали пасажири, жваво перемовляючись. Двоє з прибулих чоловіків заспішили до дукану, в якому сьогодні отоварювались Серафима і Ленка.

Незабаром звідтіля вискочив Колянця, хоча Гай не змогла пригадати коли він туди зайшов, зате тепер помітила невеликий пакунок під пахвою у сержанта.

— Поїхали, дівчатонька, — гукнув, хизуючись своєю безпечністю, яка скидалась на показуху.

Машина мало не стала дибки, коли Колянця натис на газ прямо з ходу.

— А тихіше можна? — крикнула Ленка. — Ти ж нас без духів[душмани] повбиваєш.

— Ха...ха, що, налякав? Ось від'їдемо трохи, я вам покажу щось цікаве, щоб не сердилися, — підсміювався, і неможливо було втямити чи йому справді весело, чи прикидається.

Коли виїхали за кишлак, зовсім стемніло, балакуча Ленка принишкла — темінь вплинула й на її легкий характер. Проїхавши половину дороги, водій несподівано натис на гальма.

— Ви коли-небудь бачили прилад нічного бачення? — з апломбом кинув запитання Колянця.

— Ні, — в один голос відгукнулись жінки.

— Отам, зліва, покинутий кишлак. Лен, перебирайся до мене ближче — глянеш.

Невеличка Ленка, мало не вмостившись у водія на колінах, прикипіла очима до продовгуватого приладу.

— Клас! Краса! Бачу дували[глиняні огорожі], старі будівлі. О, о, якийсь пес вештається, — вона з дитячим захватом коментувала повільний рух в межах можливого обзору.

— Серафимо, іди глянь! Фантастика!

Гай, подумки іронізуючи з власної цікавості, припала до приладу. Зеленавий простір через спеціальний тон оптики, наче задрапований плівкою світ, а обриси зруйнованих будівель схожі на темні рухливі силуети.

— Ні, це справжні людські постаті! — скрикнула Серафима, пригледівшись.

— Чорт, давай скоріше звідси! — миттєво зреагував Коляня.

Машина газонула не гірше, ніж коло дукану, але тепер це вже не викликало заперечень. Коли на душі трохи відлягло, водій запитав:

— А на що це було схоже?

— На одне з одинадцяти кіл пекла, про які писав Данте у «Божественній комедії», от тільки не роздивилася на котре, — сказала Серафима, збагнувши, що не встигла злякатися — відчуття прострації навіть чутливо залоскотало. Ну, чим тобі не черговий сеанс мазохізму!

Біля військової частини «бетеерка» стихила

хід, на пропускному пункті розігрався скандальчик. Коляня довго і настирно щось комусь пояснював.

— Не дрейф, — заспокоїла Серафиму Ленка. — Він викрутиться — слизький, як в'юн, та й не вперше йому такі самоволки.

Здається, так і трапилось. Розбіглись крадькома, мов миші.

До модуля Гай зайшла навшпиньки, світла не вмикала, прислухавшись до більш-менш рівномірного сопіння Лори, подумала, що сон вже зробив свою благодотворну справу, і на ранок Шахманова буде, як огірочок. Роздяглась навпомацки, вже в ліжку пожувала хрусткого печива, ковтнула холодного чаю і заплющила очі, чекаючи сну. Минуло п'ять хвилин, минуло й двадцять, а всемілостивий, знемагаючий сон не йшов, бо ніч — це продовження насиченого подіями дня, думки ж при світлі і в темряві не завжди адекватні. Тіло вгамувалось, а думки шаліють — їм замало вісімнадцяти годин, їм і доби буде замало. От непутящі, морочать голову...

Ранок шандарахнув авральним брязкотом будильника.

— Щось не пригадую, щоб у нас був цей монстрик, — з ходу скочила на ноги Серафима і, оговтавшись, знову сіла на ліжку, опустивши важку від недосипання голову.

Лора на дзеленькіт не зреагувала.

— Слухай, Шахманова, твій титанічний сон викликає почуття захоплення. Чуєш, Ша-хма-но-ва!

— Чую, — не відкриваючи очей, сказала та. — А де це тебе носило? Я прокидалась уночі.

— Так це ти влаштувала ранковий аврал. А будильник, мабуть, здобуток вчорашньої афери?

— Угу.

— Нам пора. Перший робочий день — це не абищо. Будемо виконувати інтернаціональний обов'язок з вигуком «банзай» — ти з крапельницею, а я біля друкарської машинки.

* * *

Гай сиділа за одностумбовим письмовим столом, який своїм світло-жовтим кольором нагадував піщані бархани і, безперечно, вписувався у загальний виляючий інтер'єр кімнати-приймальної. У хитких шухлядах вона знайшла купку газет з інформацією про Афганістан і про отой обмежений контингент. Читала кваплячись, наче зараз все те у неї мали відібрати.

Світле майбутнє афганського народу вже майже шість років залежало від втручання у внутрішню політику НДРА доблесних радянських військ. «Горіхова команда» — тобто ніхто конкретно — прийняла рішення, і 25 грудня 1979 року кордон з Афганістаном перетнули перші

частини обмеженого контингенту, який склався спочатку з близьких афганцям за мовою і звичаям туркменів, таджиків та узбеків. Це вже потім, а точніше — у вересні 1980 року, стала очевидною необхідність і було створено всі умови для формування 40-ї армії.

— Партизанська тактика не має нічого спільного з діями регулярної військової частини. Ти ж знаєш, що всі наші операції відбуваються з точністю до навпаки, — загудів важкий незнайомий голос біля прочинених дверей.

Серафима кинула газети в шухляду столу, мимоволі напружилась в очікуванні, але продовжувала сидіти.

Першим увійшов чоловік років сорока п'яти, у польовій формі, високого, дуже високого зросту, худорлявий, з вузьким трохи азіатським обличчям. Сидячи, неможливо було розгледіти його погони. Гай хотіла підвестися, та, приголомшена появою другої особи, залишилася сидіти. Тією другою особою був Гуров.

— Добрий день, — недбало кинув у бік Серафими високий і попрямував до кабінету, явно демонструючи всім виглядом байдужість до тієї особи, яка сиділа чи буде сидіти поруч його апартаментів.

Не зачиняючи за собою двері, пішов углиб кімнати.

— Не сподівалася? — запитав Гуров, зупинившись біля столу.

В його очах було щось тепле, таке тепле, аж рідне.

— Тут усе несподіване, — чомусь утрималась від посмішки Серафима, хоча дуже хотілось саме посміхнутися.

— Мені ніколи і нічого не давалося просто та легко — спробую потрудитися ще разок.

— Не зрозуміла, — здивовано звела брови.

З кабінету гукнув нетерплячий голос:

— Де ти там, Богдане?

— Іду, — відповів Гуров і зник, залишивши Гай наодинці зі своїм здивуванням.

Вона не встигла поміркувати, як цілий гурт офіцерів заповнив крихітну приймальню. З нею вігалися, хтось цікавився ім'ям, хтось кидав комплімент, хтось запитував, чи тут Савич. А їй, здивованій і затурканій, залишалось тільки здогадуватись, що Савич — це той високий з кабінету, що багатолюдність — це щось на зразок планерки і що Гуров тут зовсім не випадково або ж навпаки — вона не випадково опинилась за цим столом. Ну й дебют! Мабуть, пігулка седуксену зараз не завадила б. Але хто-небудь може їй пояснити обов'язки, права, хто є хто і, врешті, ким вона повинна бути у цьому світі суцільного хаосу?

— Привіт, — строкате жіноче створіння

перебило немилосердний перебіг думок низьким, трохи хрипкуватим голосом.

Оце так Афган! Цій мадам впору на бразильський карнавал. Серафима продовжувала дивуватися подіям, що мчали зі швидкістю торнадо.

— Привіт, — відповіла загальмованим голосом на привітання незнайомки.

— Не падай, мій прикольний вигляд — це виклик шакалам, які мене турнули звідси. Завтра їду в Союз і чхати я на них хотіла.

Довгонога дівка міцної спортивної статури з безжалісним макіяжем на обличчі, яке і так могло б вразити крупними рисами, демонструвала ледь прикрите яскравим лахміттям тіло.

— Ти хто? — запитала Гай, трохи отямившись.

— Я — Люсі! Чула? Ні? Не чула, так почувеш. Чотири місяці просиділа отут, а тепер мене кишнули, — говорячи вона сіла на стіл і тріумфально закинула ногу на ногу. — Значить так: твій робочий день починається о шостій ранку, перерва на обід — з дванадцятої до шістнадцятої, але буває по-різному. Савич — він же підполковник, він же — комдив і він же — сухар, зануда та буквоїд — нічого людського не визнає. Мене теж не визнав і з'їв.

Двері кабінету відчинилися, і Люсі, зіскочивши зі столу, стишила голос:

— Щось вони сьогодні дуже скоро. Змиваюсь, змиваюсь, змиваюсь...

Офіцери на якийсь невизначений відрізок часу знову щільно обступили стіл, за яким сиділа Гай. Окремі слова зливались у суцільне невиразне гудіння, були ще якісь жести і навіть посмішки, та коли все стихло і за останнім вояком зачинилися двері, Серафима налаштувалася дихнути з полегкістю, але, як виявилось, передчасно.

— Гай, зайдіть но сюди, — твердий голос комдива вразив своєю феноменальною здібністю відокремлювати металевими нотками слово від слова.

Вперше переступила поріг кабінету і зупинилася коло дверей. Кинула оком на трійцю: Савич, Гуров і капітан, якого ще не знала. У грудях встигло сіпнутися від не найкращого передчуття та пояснення не забарилися.

— Шановна, так це вас вчора возили невідомо куди на «бетеерці»? — з ходу розтрощив Серафимину твердість Савич. — Мовчите? Ну-ну, мовчіть.

Він рухався перед очима маятником, накручуючи себе на роздратування, Гуров дивився у вікно, а капітан лукаво мружив рисочки зіниць і ніби насолоджувався власним героїзмом і жіночою безпорадністю.

— А ви знаєте, що тут заборонено вільне

пересування? — комдив починав червоніти, підвищувати голос, не дуже оригінально реагуючи на жіноче мовчання. — Так оце я однієї хвойди здихався, щоб мені підсунули іншу?

Дістав таки. Гай, піймавши погляд дуже темних і дуже гострих очей, сказала:

— Дозвольте відповісти.

— Спробуйте, але врахуйте, що я таких, як ви, бачу наскрзь.

— Товаришу підполковник, якщо я порушила правила і за це потрібно відповідати — відповім, моя власна совість переважить у цьому випадку вашу владу. Та не варто думати, що я абсолютно беззахистна жертва і ображаючи мене, потроювати свій гнів.

Гуров відірвався від досконального вивчення мушиного копошіння на віконному склі і глянув спочатку на Серафиму, а потім на Савича, капіган відвернувся, здвигнувши плечима, а підполковник на диво нормальним голосом сказав:

— Ну, добре, ідіть освоюйтесь.

Гай сіла на стілець біля жовтого столу і наважилась дихнути на повні груди, коментарі до власного душевного стану вирішила залишити на потім. У кабінеті комдива гомоніли довго, до Серафими ніхто не звертався — здавалося, що про неї просто забули. Замкнутий простір невеличкої кімнати нав'яв згадку про власний загеометричений

світ, у якому не так вже й легко орієнтуватися, але чомусь не відчувала себе ні загнаною в кут, ні закомплексованою на доведенні теореми особистої вартості, скоріше навпаки — все відбувалося саме так, як могло відбуватися.

Збагнувши, що все-таки прокоментувала по свіжому сліду своє нинішнє положення, переключилась на пресу з шухляди. Вона вже досконально вивчила тезу про «братання» двох дружніх народів, коли двері кабінету відчинилися і знайома постать Гурова чітко вималювалась на тлі сонячного проміння, яке пронизало кімнату наскрізь.

— Як ти себе відчуваєш? — запитав з ходу.

— Насолоджуюся тим, що посилає мені доля, — тепер вже Серафима не стримувала посмішку.

— Тоді придивляйся уважніше, а то, насолоджуючись тим, що маєш, не помітиш того, що могла б мати.

— Психолог з мене нікудишній.

— Зате як скептик удалася нівроку, — полковник підійшов упритул до столу і, поклавши папери, додав: — Надрукуй після обіду.

Він схилився, пояснюючи щось докладніше, і Серафима несподівано вдихнула його запах. Мимоволі сіпнула, відчуваючи щось чаклунське, і не сила було збагнути, що в тому ароматі: димок

дорогої сигарети, чоловічий одеколон, чи просто дихання тіла. Пахло чоловічиною — усвідомила так, наче потрапила в облогу. Трохи розгубилася, бо спантеличена думка сповзла убік, не в змозі уловити ділових слів Гурова щодо паперів. Та раптом він замовк. Стояв, схилившись над нею, і мовчав...

— Богдане Петровичу, ви забули, що робите? — наважилась порушити тишу Гай.

— Ні, я знаю, що треба робити, але ти так пахнеш... Я трохи подихав тобою.

Це вже занадто! Це схоже не на облогу, а на стихійне лихо або ж на епідемію. Вона намірилася поборсатися, щоб скинути з себе облуду, та вчасно збагнула, що, борсаючись, заплутається значно швидше, і затихла. Зненацька зробилося жарко, так жарко, що відчула як по тілу котиться гаряча хвиля, а на шкірі проступають дрібні крапельки поту. Стало неприємно.

Вхідні двері трохи прочинилися, і пухнаста білява голова Лори просунулась у отвір.

— Гай, ти тут? О, Гуров!.. Привіт! — фамільярність Шахманової нікого не вразила своєю «новизною».

— Угу, привіт, — сказав полковник уповільненим голосом і нехотя випростався. — Вам пора на обід, чи не так?

— Мене відпустили ненадовго, бо скоро

привезуть убитих і поранених. Кажуть, що роботи вистачить на всю ніч, — прорекла Лорина голова, бо всі інші частини тіла залишалися за дверима.

— Треба, мабуть, запитати дозволу, — сказала Серафима, встаючи із-за столу.

— Ідіть. Я скажу Савичу, — говорячи, Гуров попрямував до кабінету комдива.

Сонце припікало добряче. Хотілося хоч якогось даху над головою. Лора і Серафима йшли до великої ангароподібної їдальні, яку було видно далеченько з-поміж невисоких модулів, пристосованих і під адміністративні помешкання, і під побутові, і санітарна частина теж розміщувалась у модулях.

— Дивись, «Урал» біля санчастини. Пішли, я гляну, може, це вже привезли поранених, — Шахманова потягнула Серафиму за руку.

Великий автомобіль контрастував із сонячним днем своєю похмурістю. Коло нього вешталися санітари, розкладаючи прокислі брезентові ноші, чорні від мертвої крові.

Наблизившись, Лора запитала у світлочубого симпатичного хлопчини:

— Багато поранених?

— Поранених немає,- відповів той, дивлячись мимо Лори винуватими очима.

— Як це немає, казали, що привезуть поранених і вбитих?

— Є тільки убиті, тільки убиті...

Обгорілі, розчленовані трупи почали стягувати з автомобіля і розкладати по ношах, приміряючи відрубані руки і ноги, комплектуючи з людського шмаття щось єдине, схоже на тіло. Напевне, комусь діставалась чужа рука чи нога, але спотворені трупи не ремствували. Сморід горілого м'яса розповзався у розпеченому повітрі чимось солодкувато-нудотним. Чорні обвуглені обличчя, наче маски страховищ, з проваллями замість очей, лякали світ.

Гай дивилася, немов загіпнотизована. Голову хитало, нутрощі сіпалися, пориваючись вивернути все, що там було, руки почали тремтіти дрібно-дрібно. Хотілося бігти, хотілося кричати, ридати, голосити на весь світ. А ноги і погляд прикипіли — ні поворухнутися, ні відірватися — гіпнотичний сеанс продовжувався. Вона стояла під нахабним сонцем, яке своїм пекельним промінням, наче мільйонами рапір, пронизувало тіло наскрізь. Піт котився цівочками по обличчю, по шиї, поміж грудей, а їй здавалося, що вона вся сходить кров'ю. І боязко було глянути собі під ноги: а що як там вже темно-червона, липка калюжа.

Того дня Серафима і Лора не обідали.

II

Здається, ніхто не може пам'ятати своє народження, свої перші дні життя на цій землі, а Гай пам'ятала. Вона в дитинстві так часто чула розповідь про власну появу на світ Божий, що вже не могла реально відокремити ті оповідки від особистих згадок — все злилося у єдине, невід'ємне і абсолютно реальне життя. Більше того, вона пам'ятала навіть те, що було перед її народинами, наче бачила все з того загадкового замкненого простору, який зветься материнським лоном.

Жінка вийшла з таксі, притримуючи важкий, опущений живіт обома руками. Їй було боляче. Стогнала, покусуючи губи і весь час озиралася — не збагнути, що в тому було — очікування когось чи навпаки — бажання нікого не бачити? Підійшла до двоповерхової будівлі, притулилася до одвірка — напевне, хотіла трохи постояти, але гострий біль не дав, і вона натисла на невеличкий квадратик дзвінка. Звук виявився таким гучним та нетерплячим, що жінка сама трохи злякалася і різко відсмикнула руку. Але двері відчинилися відразу. Безбожна курійка, лікар найвищого гатунку, віртуоз акушерської справи, Борисівна стояла тієї миті біля виходу з пологового будинку, втягуючи в себе цілу хмару біломорканалського диму. Вона бачила наближення вагітної.

— З прибуттям! — сказала замість привітання пишногруда «ескулапша» прокуреним нежіночим голосом-баском. — Самі підніметесь на другий поверх чи ліфт будемо...

— А...а...а... — рівнула передсвітанкову тишу доволі закономірна для такого закладу відповідь.

Діалог не мав продовження. Широкий ліфт став родовою залою. Оперативна лікарка встигла зірвати з ліфтерші не ідеально чистий халат, і дівча, яке потому назовуть Серафимою, плюхнулось в імпровізовану пелюшку. Це вже було дещо сенсаційно, і коли нечисленний персонал нічної зміни заметушився біля малої, а ліфтерша побігла по так звану каталку для щасливої матусі, виник невеличкий вакуум у часі. Справжнісінька сенсація сталася тоді, коли ліфтерка і санітарка у ліфті нікого не знайшли. «Ескулапша» не пам'ятала нічого, аніякісіньких прикмет. Ну, хіба що випечені, красиві руки зниклої та пахощі якихось дорогущик парфумів.

Таке у невеличких містах пам'ятають довго, от Серафима й пам'ятає. А ще Серафима пам'ятає, що ім'я їй дісталася у спадок саме від тієї Борисівни, яка піймала її у поли халата...

Потім була дитяча лікарня — вузьенька палата, вузьеньке ліжечко, вузьеньке віконце і до неусвідомленості звужений і обмежений світ, у

якому весь час розповідали про її народження. Трохи пізніше світ поширився — дитячий будинок для найменших, розташований майже у центрі міста, вона чомусь пам'ятає погано. Може, тому, що тут такі, як вона, тягнулися одне за одним довжелезним шлейфом, а народини у деяких були ще «аморальнішими» ніж у Серафими. Тут навчилася говорити. До речі, дуже рано, так рано, що її показували, як феномен, як вундеркінда всім перевіряючим.

Коли їй було років зо два, мацаючи свою наголо пострижену голівку, задала конкретне запитання:

— Якого кольору у мене волосся?

— Мабуть, темно-русе, — сказала Паша Петрівна, одинока старіюча медсестра, яка душею прикипіла до Серафимки. — Бровенята — темні, війки — темні, то, мабуть, темно-русе.

— А чому в усіх дівчаток є волосся, а у наших нема?

— Щоб менше клопоту.

— А ті дівчатка хочуть багато клопоту? Я теж хочу клопоту. Пашо, нехай у мене буде волоссячко.

І, мабуть, ніхто так не плакав, як плакала Серафима, коли клацала ненажера-машинка у руках ас-перукаря Аркадія. Бажання мати довге волосся перетворилося у найзаповітнішу дитячу мрію. Забороненість такої небувалої розкоші породжувала

хитрість — в день пострижин у дівчинки починала боліти голова. Уникнувши таким чином зачіски «на голо», мала Серафимка через місяць милувалась своїм «їжачком», заглядаючи у величезне дзеркало, до якого ледве дотягувалась, стаючи навшпиньки. Але наступного разу номер не проходив і, викривши злочин, її піддавали «екзекуції».

На Новий рік Дід Мороз — дворовий сторож Степан, червоно-синій ніс якого не потребував аніякісінького гриму чи бутафорії, мовчки роздавав подарунки. Якись там слова казала підстаркувата снігуронька-завхоз, у якої жалісне багатослів'я нагадувало сльозоточивий газ, бо під кінець своєї привігальної промови вона обов'язково розтирала сльози по ще симпатичному рожевошокому обличчю. Своїм вундеркіндівським розумом Серафимка допетрала, що то Степан і Нацька, але дитяча свідомість не хотіла заперечувати існування Діда Мороза і Снігуроньки. Коли дійшла її черга отримувати подарунок, вона залізла на стілець і прошепотіла на вухо Степанові:

— Я не хочу цукерок (це була неправда). Я хочу, щоб у Аркадія зламалась машинка (це була правда).

Машинка не поламалася — помер Аркадій, Серафимка подорослішала, коридори дитячого будинку виявилися теж вузькими, і коли найрідніша душа — Паша Петрівна вперше

причесала русяву дитячу голівку гребінцем, дівчинка опинилась в інтернаті. Щоправда, ще довго бачила себе серед тих, абсолютно однакових малюків, що вишикувались у дві нескінченні ширенги: лисі, в шароварах темно-синього кольору, з маленькими червоними прапорцями, одна з тих синьоштанців — вона, але спробуй розпізнати...

Інтернат вразив своїми височезними, довгими і свіглими коридорами. Кімнати були такими ж. Колись давно, ще до революції, у цьому приміщенні було єпархіальне жіноче училище. Десь високо під стелею ще витав дух благочестя і вишуканості, але на рівні людського зросту все те вже давно нівелювалося. Тут тепер було червоно. Лозунги, транспоранти, прапори, жовтенятські зірочки, піонерські галстуки, комсомольські значки з профілем «дедушки», патетичні фрази вихователів і викладачів — все було таким яскравим, що мала Серафимка не встояла перед спокусою і забажала погратися в щось подібне.

Гігантське вікно, біля якого стояло ліжко, стало променем світла, що сприймалося чимось одухотвореним, живим. Може, тоді вперше, ще не знаючи про існування науки геометрії, підсвідомо втиснула себе у щось чітко викреслене. Після занять залазила на підвіконня і, притиснувшись носом до скла, чекала Пашу Петрівну, яка не забувала свою Серафимку. Чекаючи, вона

навчалась думати, прилаштовувалась до цього світу, усвідомлювала власне «я».

— О, іде! — радісно гукала, вгледівши невеличку постать, і починала нетерпляче тарабанити у шибку. — Пашо, Пашо, дивись, у мене зірочка!

Вона розмахувала руками, тицяла собі у груди пальцями, а потім розтягувала рот тими ж пальцями, запевняючи весь білий світ у своїй радості.

— Злізь, бо зараз упадеш, — кричала перелякана Паша, задерши голову.

— Не злізу.

— Якщо не злізеш, я розсерджуся і піду додому.

Довелося підкоритися, бо здавалося, що без Паші життя негайно скінчиться. Ця невеличка жіночка — втілення добра, архаїчних світських манер і непідробного благочестя — стала вже рідною.

Того дня, поповнивши доблесну жовтенятську гвардію, Серафимка вперше в житті поспішала в гості — дві визначні події в один день. Човгаючи завеликими кирзовими чобітьми, вона міцно тримала Пашу за руку.

— Застібни пальто, — сказала та.

— Нізащо в світі — в мене ж зірочка.

— Застудишся, то буде тобі зірочка.

— Нізачо в світі не застужує.

— Серафимко, а ти вредненька.

— Ні, Пашо, я щаслива! Я така щаслива, що ніякі застуди мене не візьмуть. Вони до щасливих не чіпляються. Пилип Іванович казав, що я — чудо природи і що таких як я — раз-два та й край. І чому б це природа мала шкодити мені? А нам ще далеко?

— Не дуже.

— А який він — твій дім?

— Дім, як дім, тільки він не зовсім мій. У мене там одна невелика кімната, бо живу я у так званій комуналці.

— Комуналка! Це щось комуністичне?

Паша посміхнулась.

— Скоріше комічне. Але колись я й такому була рада.

— А зараз не рада?

— Серафимко, ти мене заколикала і защокала, їй-богу. Неля була не такою — вона спочатку весь час мовчала, правда зараз вже вибалакалась нівроку.

— Що за Неля?

— Завтра побачиш, вона прийде до нас уранці.

Невеличка кімната вразила дитбудинківську уяву дівчинки розмаїттям симпатичних дрібничок і відокремленістю від колективу — тут вони з Пашею були тільки удвох, тут усе належало тільки Паші.

— Коридор, кухня і прибиральня — місця
общого польованія, — пояснювала Петрівна. — А
кімната індивідуальна.

— Індивідуальна! Яке гарне слово, я
запам'ятаю.

Ранок ознаменувався появою очікуваної Нелі.
Осінній день розповзався по кімнаті кволим світлом
і голосним щибетом приємного дівочого голосу, від
якого віяло свіжістю та зухвальством.

З Нелі можна було писати картини, багацько
картин, бо таку нахабну вроду один митець навряд
чи зміг би передати. Її обличчю не заважало трохи
переосвітлене волосся, йому взагалі не могло нічого
заважати, бо вдень воно світилося білою до
неправдоподібності шкірою, зухвалими, аж
безсовісними своєю красою очима, зваблювало
виразним ротиком, по якому вряди-годи пробігав
кінчик язика, зволожуючи злочинну принаду. Чого
було варте таке обличчя ввечері? Ой, лихо... А
вночі — три лиха відразу... Бо і руки, і стан — вся
Неля була створена для зваби.

Серафима сиділа на ліжку, потопаючи у
клятій перині, яка не дала їй цієї ночі виспатись
по-людськи. Мала, розкуйовджена, кострубата, в
сіро-зелених очах щось ніби від вовчєняти.

— Ой, а хто це в нас тут такий нечесаний і
симпатичний? — блиснула фантастичною
посмішкою Нєля, підійшовши до ліжка. — Ти хто?

— А ти хто? — не вельми привітно стрельнула Серафима у відповідь.

— Пашо, а дійсно, хто я така тобі? — повернула біляву голівку до жінки.

— Ви обидві — мої дівчатка, — сказала та і, підійшовши до ліжка, сіла на краєчок.

— Мала, не дрейф, я теж інтернатська, як і ти. Паша — наша мамуся, а значить, все в нормі, — говорячи, Неля зняла модернові лаковані туфлі і шурхнула під ковдру до Серафими.

Через півгодини вони вже поріднилися. Їм не заважали десять років — різниця у віці, їм нічого не заважало, бо вони — зозуленята, а значить, однієї породи, одного виду, і байдуже, що зустрілись у чужому гнізді.

Відтоді неділя стала щасливим днем побачень. За чотири місяці знайомства відбулася метаморфоза — дві сирітські душі прикипіли одна до одної таким сильним почуттям, яке не завжди і між ріднею зустрінеш.

Велике сонце цуралося вузьких вікон комуналки, бо жодне з них не підлягало під категорію південних. У цій будівлі люди жили обличчям на північ, як казала Паша «на Сибір». Вона ще пам'ятала ті часи, коли її розумних й інтелігентних сусідів запроторили кудись туди, а натомість приходили якісь інші люди. Іноді трикімнатна комуналка нагадувала вокзал, на якому

всі чужі, на якому штовхаються, на якому лаються, а іноді й по пиці одне одному, потім розіп'ють мирову, потім погорлають серед ночі «Катюшу», а ще потім — контрасна, вражаюча, байдужа тиша, в якій нікому ні до кого нема діла.

Паша недільного ранку чаклувала на загальній кухні, готуючи сніданок, вона перетворювала цей день у міні-свято і потихеньку, нищечком раділа біля своїх щербатих каструль.

— Нель, ти спиш? — штовхнула Серафимка сусідку по ліжку, розштовхуючи водночас заглибини старомодної перини, до якої почала потроху звикати.

— Сплю чи не сплю, а дослухаюся до себе. Ні, до нього.

— Ти про що?

— Я про нього. Ось дай руку, — Неля взяла Серафиму за зап'ястя і приклала до свого чималенького живота. — Чуєш?

— Чую, ой, ой! Стука. Знаєш, Паша каже, що це не дуже гарно, адже ти хочеш народити дитину без чоловіка.

— Дурниці. Пережитки. У мене є мужчина, він мене любить, він про мене піклується, він не відмовляється від мене і від дитини. А Паша — найкраща у світі божа кульбабка, але старомодна, як отой потіфон, на якому вона ще й досі слухає свою Шульженко.

— А чому ви не поженитесь?

— Розумієш, він дуже великий начальник, і якщо розлучиться зі своєю дружиною, його можуть вигнати з партії, звільнити з посади. Та кому я все те розказую — ти ж іще мала, — трохи помовчала, але помітивши на дитячому личку надуті губенята, спробувала реабілітуватися. — Пробач, ти розумна, я знаю, що ти все розумієш. Але мені так страшно. Не хочу щоб моя дитина жила так, як я. Не знаю хто буде — хлопчик чи дівчинка...

— У тебе буде хлопчик, — несподівано сказала Серафима.

— А ти звідкіля знаєш?

— Просто знаю, — здвигнула плечима мала.

— Моя мама померла, коли мені було три місяці. В неї довго, дуже довго не було дітей, її покинув перший чоловік, а потім і другий. Мама жила в глухому селі, а поїхала аж до Москви, щоб її обстежили лікарі. Набрала яєць, сала, меду і поїхала. Їй зробили операцію, але професор сказав, що це нічого не дасть і що діти в неї народяться тоді, коли на долоні виросте волосся, — Неля зітхнула, важко кліпнула царськими віями. — Мама приїхала назад у село і заходилась біля хазяйства, а через сім місяців, прямо біля корови народила мене. Ніхто не знав, що вона була вагітною, і хто мій батько — ніхто не знав. Мабуть, вона мене й недоносила, бо вергала все підряд, не береглась.

Жила одна однісінька, пішла доїти корову і в хліву почалися перейми. Тоді нас урятувала корова, вона так ревла біля зомлілої мами, що позбігалися сусіди.

За дверима кімнати хтось голосно залаявся, здійнявся такий трам-тарарамівський гвалт, що дівчата насторожено принишкли, свердлячи поглядами двері. Паша заскочила на хвилину, кліпнула винувато-добрими і абсолютно невинними очима.

— Не звертайте уваги, мої хороші, це — наш сусід Коська перепив вночі «Мадери» і тепер запевняє всіх, що він Распутін, а його ніхто не хоче слухати. Шкода, що цей самозванець вас побудив.

Жінка знову вийшла, а Нелю прорвало, на неї накопилася хвиля спогадів, схожа на тайфун, їй треба було виплеснути свою темну печаль, щоб звільнити душу, щоб очистити місце для народження власної дитини.

— Серафимко, ти знаєш що таке клечення, ти знаєш що таке Свята Трійця, ти знаєш що таке Бог? І чого це я питаю. Як же ти можеш знати — ти ж дитбудинківська, інтернатська. Я теж інтернатська, але я знаю. Знаю і не люблю ні свята Трійці, ні Бога, ні клечення, бо вони забрали у мене маму. На це християнське свято долівку в сільських хатах вистеляють осокою, а по стінах розвішують гілля дерев. Кажуть, того літа було дуже жарко, і

кличення посохло вже на другий день. Де взявся вогонь, хто його запалив? Мама згоріла серед білого дня, а я спала в колисці під грушею і залишилася жити. Через три дні після пожежі у мене об'явився батько — почалося моє «щасливе дитинство». Воно пригадується мені чимось чорним, наче весь час ніч, весь час боляче і хочеться їсти. Сяк-так, по під тинами, дожила до інтернату, але хіба стало краще?

Неля раптом заплакала. Сльози поповзли, полилися, вдарили струмками здавили горлянку, розігнули душу — голос зірвався на ридання. Мала Серафимка стала навколішки, обережно взяла в долоні зарюмсане обличчя молодої жінки і почала цілувати дрібненькими, лоскітливими поцілунками. Вона не говорила жодного слова — тільки лащилася, тільки горнулася, тільки витирала солоні струмочки худими пальцями — врівноважувала муки пам'яті своєю дитячою безпосередністю, а потім щось тихесенько зашепотіла, наче заговорюючи сльози, як ворожка заговорює кров.

І краплини болю висохли, але щось ще лишилося недоказаним, а треба було неодмінно доказати зараз, у цю хвилину, щоб до дна, щоб на потім — нічогісінько. І Неля продовжила:

— Батькова сусідка, тітка Настя, відвезла мене до інтернату і зробила «добре діло» — розповіла там, що я частенько спала в порожній дїжці або ж у

собачій будці разом з Полканом. Мене оголосили ізгоєм і прозвали сукою, мене били вночі, мені плювали в борщ, на мене робили облаву, як на скаженого звіра. Мене затруїли так, що я мочилася під себе вночі, за що з мене насміхалися і цькували ще більше. Я двічі тікала з інтернату і двічі мене повертали, як військовополоненого в концтабір. А потім мене врятувала Паша. Хтось розповів мені про церкву, казали, що там Бог, що він допомагає людям. Я пішла до храму, але Бога не змогла полюбити, бо він забрав у мене маму. Стою в церкві, а на мене ніхто уваги не звертає і тоді я голосно крикнула: «Здрастуйте, люди!» Підійшла Паша і врятувала мене, захистила, допомогла вижити.

Неля втомлено замовкла, наче втішилась, її зарюмсані очі дивилися в нікуди, відбулось парадоксальне благодатне спустошення, після якого душа звільнялася від тенет минулого.

— Чого мовчиш, Серафимко, я тебе налякала?

— Ні, я думаю.

— Про що?

— Може це Бог дав тобі Пашу.

— Мала, невже ти щось знаєш про Бога?

— Ні, я не знаю, я тільки щось відчуваю.

— Невже тобі в інтернаті не казали, що Бога немає?

— Казали, але вони нічого не знають, бо

ніколи не шукали його. Я їм не вірю.

— Так, по-твоєму Бог є?

— Треба пошукати, виросту, може, знайду.

— Серафимко, ти така цікава.

— Я ще мала — мені тільки вісім років, я не люблю інтернат, але я його не боюсь, а ти боялася. Нелю, ти й досі його боїшся.

Рипнули двері. Паша стояла на порозі з каструлею у руках, запахло такою смакотою, що двом інтернатським вихованкам встояти перед тою звабою було б просто антиморально.

* * *

Світ не перевернувся шкереберть і не ознаменував чимось парадоксальним народження ще однієї неузаконеної дитини. Нічого не підозрюючи про свій дрібноміщанський вульгаризм, пишногруді сусідки поплескали язиками, ласі до будь-якого дворового літопису. Бездітні вибалакувалися до жовчі, заздрячи Нелі, багатодітні — ревнуючи (не дай Боже, її благовірний там того...), всі інші, тобто ті, хто не визнає лавки біля під'їзду, — тримали паузу.

А Неля помирала від щастя. Вона була не на сьомому — на...надцятому небі, вона випливала з німецьким дитячим візочком поперед себе з таким сяючим зухвальством, що інквізиторське нутро

володарок квігчастих халатів, які розчепірювалися на дебелих стегнах до неможливості, стлівало від досади, що зараз не середньовіччя, — вони б таке вогнище організували...

Хлопчика назвали Костиком. Він ріс зацілованим, запеченим, гарненьким, чистим, ситим — його обожнювали. Маленька, непомітна Паша була неабияким педагогом — вона вчила любити природно — без усіляких правил, нотацій, усовіщань, вигід.

Серафимка робила астрономічні кроки у центр Всесвіту — вона була старостою класу, вона була першою скрізь, де доросле соцзмагання гралося в діжки. Високі стелі інтернату сподобалися дівчинці, і проти червоних плакатів вона нічого не мала, правда, якесь малесеньке бісенятко іноді провокувало на щось шалапутне.

Квітень забуяв, защебетав, зазеленів і, кваплячись, почав готуватися до річниці з дня народження найвождішого з усіх вождів.

— Хто домалював чубчика? Хто споганив такий чудовий портрет? — суворо запитував статечний директор дівчоручної школи, вишикувану під лінійку, за два дні до вчистостей.

Тихо-тихо, аж чутно, як малесенький вурдалака-комар пролігає повз дитячу шеренгу, облюбовуючи когось, щоб сотворити своє дрібне злодійство.

— Я ще раз запитую...

І раптом...Лясь! Комар загинув, підштовхнувши Серафиму до ляпаса і одночасного зізнання:

— Ну, я. А хіба так не краще?

— Розійдіться. Гай, пішли зі мною до кабінету, — командує директор.

Вона човгає за Пилипом Івановичем, розуміючи, що поставила його в дуже незручне становище, бо ще вчора він вихвалявся перед заїжджими дядечками феноменальними здібностями Серафими.

У кабінеті царювала небезпідставна урочистість. Чорний, облицьований дерматином диван випукло стовбичив праворуч, на стіні над кріслом директора отакезний портрет вождя (без чубчика). Пилип Іванович очима наказує Серафимі сісти на стілець — вона вже стонадцять разів була в цьому кабінеті і завжди сиділа на дивані, а стілець зараз грає роль лави для підсудної.

— Гай, ну як же так? — з розпачем у голосі каже Пилип Іванович.

Серафимці шкода директора, вона хоче його пожаліти, але дитяча свідомість вже розуміється на субординації, і дівчинка ввічливо мовчить, чекаючи вироку. Директор снує перед нею туди-сюди, заклавши руки до кишень, і теж мовчить. Вони так довго мовчать, що Серафимка поринає за межі

дійсності, її уява шугає далеко-далеко, дівчинка забуває, чому вона у цьому кабінеті... Нарешті директор зупиняється і каже:

— Ти щось зрозуміла?

— Угу, — говорить Серафимка.

— Ну, то вже йди.

Вона обережно зачиняє за собою двері кабінету і наривається на гурт однолітків.

— Влетіло? — запитує хтось співчутливо.

— Угу, — відповідає дівчинка і підтюпцем біжить до класу, наспівуючи щось на зразок «тілі-тілі, тралі-валі».

А Пилип Іванович сидить за столом, підперши голову руками, і відчуває, як тонесенька цівочка холодного поту тече в нього по спині межі лопаток. Він ще нічого не забув, він родом з того минулого, в якому за таке дитяче шалапутство можна було б етапом...

Тим часом мала Гай креслить біля дошки трикутник і розставляє свої власні означення: в куті А — вона, в куті В — Пилип Іванович, а в куті С — вождь. І питання підставляє свої власні: хто він — цей чоловік, чому він скрізь, чому про нього так багато говорять і пишуть, чому Ісуса малюють тільки у церкві, а цього — скрізь? І раптом вона відчуває гостре бажання піти до церкви. Паша і Неля розповідали їй про фрески, про святих, про батюшку, про півчу, але про Бога вони казали якось

плутано.

Той тиждень був нудним, безкінечним і пустим — Серафима чекала суботи.

Передсуботня горобина ніч розколола світ ранньою блискавкою і гуркотінням весняного грому. Величезні вікна інтернату з безліччю шибок нажахано цокотіли. Всі дівчатка збилися до купи, загорнувшись у ковдри і передавали одна одній страх. Худа, аж прозора, Оля умовляла Серафимку:

— Злізь із вікна, прошу тебе, злізь.

— Не злізу, — вперто відповідала та. — Там так гарно, там казка.

Вона дивилася на стихію і відчувала хвилювання та захоплення. Забивало дух, кожний новий поштовх грому відгукувався в юному тілі лоскітливим бажанням чогось незвіданого.

— Ще, ще, — шепотіла дівчинка, притиснувши обличчя до шибки.

І коли блискавка спалахувала, на коротку мить освітлюючи завіконне царство бурі, Серафимчине єство дрібнесенько тремтіло від насолоди, наче поєднувалося з потоками води, вітру і чогось таємного, манливого...

Наполохана Оля починала плакати і кричати:

— Тебе зараз уб'є. Злізь, а то я боюся, я дуже боюся!

— Зараз злізу, не плач.

Серафимка за мить опинялася в Олиному

ліжку під однією ковдрою і забивала памороки зарюмсній дівчинці вигадками, до яких була здібна. Вони шепотілися, хихикали, реготали, падаючи покотом, а потім знесилено засинали вдвох.

По обіді прийшла Паша, і Гай зазбиралася на вихідні, які вже стали традицією. Вони йшли мокрими вулицями, під мокрими деревами, обминали величезні калюжі і раділи сонцю, зустрічі, а ще Серафима раділа вчорашньому шаленству, і коли хотілося відчутти в собі щось хвилююче, щось таке, що збуджує, вона згадувала горобину ніч.

— Може заїдемо до Нелі і Костика? — запитувала Паша.

— Ура! — лаконічно погоджувалась дівчинка. І вони змінювали маршрут.

— Пашо, я хочу тебе про щось попросити, — сказала трохи ніяковіючи.

— Ну, нарешті. А я вже думала, що ти ніколи, нічого не попросиш. Кажи.

— Мені дуже треба до церкви.

— Трохи дивне прохання, але якщо тобі дуже треба, то сходимо.

Тієї неділі вони до церкви не потрапили — захворів Костик. Спали в невеликій однокімнатній квартирі на підлозі — покотом, хлопчик всю ніч плакав, і сон губився, а натомість приповзала